

Библиотеките и мигрантската вълна. Не страдаме ли от предубеждения? Политики и решения¹

Александър Димчев

**The libraries and the migrant wave. Are we not susceptible
to prejudice? Policies and decisions**

Alexander Dimchev

Summary

The situation is assessed in the context of the migrant wave. There are also various hypothesis about the readiness of the institutions to find a way to integrate the migrants into the culture of the host society. There are models offered that are used in the practice of libraries in some countries, such as Canada, the Netherlands, etc. These countries face less problems with the psychological and civil adaptation of people arriving from other areas. Libraries are used very actively at the base of these approaches. They are not only places

¹ Настоящата статия в по-различен план – „Защо библиотеките са полезни в обществото? „Великото преселение на народите“: опит за размисъл и за внушение“ – бе публикувана в сборника „Динамични библиотеки: достъп, развитие, промяна“ с доклади от XXVI национална годишна конференция, състояла се на 9–10 юни 2016 г. в София.

P.S. В края на доклада проф. Димчев си взе довиждане с колегите от ББИА със следния текст, който не бе експониран:

Вместо сбогом...

МОИ ЛЮБИМИ КОЛЕГИ, Това беше моят последен доклад пред този висш форум – Националната конференция на нашата, на моята Асоциация. Човек трябва да знае докъде стигат мечтите му и кога да спре. Нека ВАШЕТО ПОКОЛЕНИЕ да поведе нещата така, както ги чувствате и ги съзирате във вашите блянове. Специално за себе си – сбъднах това, за което се борих, – за вашето, неподправено уважение!!!... Работата оставям на вас. Благодаря ви от сърце и от душа за всичко, което получих от вас и от СБИР– ББИА!!!

*Искрено ваш,
Сашо Димчев.*

В статията бяха направени корекции и тя беше представена като доклад на конференцията на УНИБИТ на 9 дек. с.г. – „Хармония в различията“. Въпреки че бе включена в програмата на форума, тя не беше отпечатана в сборника на конференцията. На мой въпрос за причината към организаторите от 23 дек. 2016 г. не получих отговор. Получих извинение. Предполагам, че съм нарушил „догмата“. Това е и поводът статията да бъде предложена със съответни добавки на сп. „Библиотека“ за публикуване. Намирам темата за много актуална. Ще се радвам да бъдат споделени и други мнения (противоположни) – в контекста на авторвата ми теза.

for transmitting cultural patterns, but are also community centers where people are active in many matters of social importance – health, national security, mental illness, education, child development and development through age, bibliotherapy and others. These issues are poorly represented in Bulgaria, as opposed to other advanced countries where library organization is harnessed very actively in solving such cases; it aims to “calm the public health” of the people who live in the society or want to be accepted and to be adapted in it. The report also addresses the position of the EU (the European Parliament) on the role of libraries with respect to migrants and the positive role that libraries are able to play in the adaptation process of migrants into society.

Key-words: migrants–problems–the Bulgarian case, reasons for the migrant wave, politics and decisions, the role of libraries in solving the migrant problem.

Въведение

През декември 2016 г., в навечерието на Коледа, се случиха няколко жестоки събития, които изостриха до краен предел мненията на живеещите в различни точки на Стария континент. Събитията бяха белязани и свързани с мигрантите.

Първото от тази неприятна поредица бе в нашата страна – бунтът в Харманли на местната общност срещу живеещите в лагера за бежанци. Той беше иницииран от факта, че мигрантите се разхождат в градчето свободно. Претекстът бе намерен – „те носят зарази“. Напразно отговорните власти се опитваха да обяснят на хората, че няма такава опасност. Поводът за местното недоволство обаче бе открит. Лагерът бе обсаден от протестиращи български граждани. В резултат на това властите реагираха неадекватно. Беше забранено на хората от лагера да излизат от него. Реално с подобни свои действия политиките го превърнаха в нещо сходно на „концлагер“. Реакцията не закъсна.

Започна „контрабунт на обидените“. В резултат на което отново пролича слабостта на органите да се справят със ситуацията. Наложиха се на място да дойде и „първият пожарникар“ – да гаси огъня, подпален от неговите „херострати“. Второто, което повдигна гнева и чувствителността на немското общество, беше свързано с наш „сънародник“, който по особено жесток начин изрита в гръб невинна жена в метрото.

Последното събитие, което отново изправи Европа на нокти, бе атентатът на коледен базар в Берлин, извършен от тунизиец, който се връща с камион в нищо неподозиращи хора. Вследствие на този терористичен акт загинаха и бяха ранени десетки хора. Той раздели толерантното немско общество на две. На хора, които желаят мъст и крути мерки срещу мигрантите, и на такива, които осъзнават примитивизма и безсмислието на подобни терористични атаки, които няма да доведат до нищо добро. Те осъждат остро извършилите. Не желаят обаче по никакъв начин да се говори и да се търси колективна вина от всички мигранти. Виновните трябва да бъдат наказани – по законите. Добре е, че тези гласове са преобладаващи (за радост – все още!), тъй като националистическите движения се засилват. Свидетели сме, че идват популистки правителства, което не вещае добри дни за Европа и за света!

Каква е посоката?

Въпросът е на далновидност...

На 20 юни 2016 г., в рамките на заседанието на Комисията по култура и образование на Европейския парламент, беше проведен работен семинар на тема „Новата роля на обществените библиотеки“, иницииран от Тематичен отдел Б на Комисията.

За библиотечната общност както в България, така и в другите страни – членки на Европейския съюз, организирането на този семинар е знак на внимание към развитието на сектора и стъпка към намиране на общи решения за подкрепа на библиотеките и техните нови функции, произтичащи от променящите се потребности на обществото. Семинарът е организиран в сътрудничество с Програма „Публични библиотеки 2020“ и в него участваха колеги от водещи библиотеки и университети.

Част от дискусиата бе насочена към въпроси за потенциалната роля и възможностите на библиотеките и на техния персонал за справяне на страните с кризата с мигрантите. Всеобщо е изразеното мнение за огромната роля и отговорности на библиотеките в този процес в резултат на неформалните методи и подходи, които притежават, и са прилагани в течение на годините с подобни публики и групи от хора. Също така освен опита, те притежават и редица други предимства:

- място за неформално общуване;
- разполагат със сериозни информационни ресурси, с много добре подготвен и с хуманно отношение професионален състав;
- добри политики към представители на други общности;
- технологични възможности – за връзка и комуникация, дистанционно обучение и др.;
- предлагат разнообразни курсове за: ограмотяване, информационна грамотност; странознание; даване на компетентности и квалификация, правна култура, финансови регламенти, данъчни закони и др.
- разполагат с необходима площ и зони – за срещи, неформално общуване, почивка, детски кътове и площадки и пр.;
- поемат тежести на хората – финансови, за детски градини, за курсове, образователни, административни, здравни услуги и др.
- подпомагат даването на равен старт на хората – особено на мигрантските общности и т.н.
- места за намиране и наемане на работа;
- зони на сигурност и за спокойно прекарване на времето;
- обмен на култури.

Тези и други предимства превръщат библиотеките в желани организации, в оазиси за подпомагане на разнообразните групи от мигранти в страните от ЕС. Въпросът за тяхното вписване в подобни политики е въпрос на отношение, разбиране и отчитане на реалностите... на далновидност... Преди известно време министър-председателят на Италия (Матео Ренци) каза нещо знаменателно: „Ние ще борим ИДИЛ² не с оръжие, а с един млрд. евро за приобщаване на мигрантите към културните образци...“ (Да сме чули за атентат в Италия на подобна основа??? Това е държавата с открити морски граници. Подобно е положението в Гърция, която изживява тежки икономически санкции.)

² ИДИЛ – Ислямска държава.

Ще споделя нещо за нашата подозрителност и за мерките на българската държава – за изграждането на т.нар. „стена“ по югоизточната ни граница:

– Отново да блеснем и да се харесаме на чужденците – кого ли не водихме на тази „българска телена стена“...

– Проглушихме ушите на правителствените кръгове от ЕС за сигурността на нашите граници. В резултат на това все още не сме в Шенгенското пространство. Защо – всички знаем?!

– На няколко пъти се отпускаха допълнителни милиони за защитното съоръжение.³

Опитът с подобни съоръжения през тези последните две години в Македония и подобни страни сочи, че те са неефективни – строени са на принципа „страх лозе пази“.

Стените не помагат – те ни разделят!!! Нека да си спомним за няколко символни заграждения в човешката история – Великата китайска стена, Берлинската стена, стената между САЩ и Мексико, или за тяхната ефективност. Или по-точно за историческата им съдба.⁴ За оценката на разделените хора и народи. Явно тази оценка няма значение за част от днешните политици. Те не четат... За тях е важно да направят отново безумната линия „Мажино“. Важното е да дадем известно спокойствие на гласоподавателите... Докато ордите на Тамерлан не тръгнат, докато демократичните протести не наберат скорост...

Истината е друга!!! Не може един егоистичен континент, една държава, в която населението намалява и застарява, да иска да пази територии (да се превръща постепенно в „санитарна зона“ или в „резерват“, в приют за възрастни хора, да няма кой да обработва златна земя...) – да очаква нещо друго... Природата не търпи празни пространства!!! Ако не се засили нашата солидарност, не преодолеем егоизма, не продължаваме да ерозираме сами чрез загуба на ценностната система на нашето общество, или не излезем от нашите илюзии от мисленето за „Европа като: „културен феномен“; „историческа носителка на демокрацията“; „музей на света...“, сме обречени да приемаме нови и свежи попълнения от странници, докато не се появят новите културни белези, управляващи континента... Не можем в глобалния и технологичен свят да се държим като римски сенатори. Имаме опита на този модел. Римската империя рухна. Ако някой смята, че днешните представители на хомосапиенс са по-мъдри в изобретяването на нормите на човешко поведение, или по отношение на инстинктите към живота – той се лъже... Човек в своето нервно-физиологично развитие не е мръднал „на йота“. Няма еволюция. Може би така ни е създал Твореца... Само в технологичен план се развиваме. Единствено знанието може да ни направи по-мъдри, да спаси света. Иначе е добре да си спомним за един велик роман на един мъдър и силен човек (който не издържа) – „Дивото зове“. Ако не се прочете и осмисли от нашите „вождове“, при които за съжаление – четенето и мисленето не са на почит, – нека да не очакваме в нашите ловни полета да останем същите.

³ Успяхме да договорим около 168 млн. евро от ЕС – помощ за регулиране на процесите, свързани с „мигрантската криза“.

⁴ Преди години четох, че една от първите истории, в която е описан „терористичен акт“, принадлежи на Омир в неговата безсмъртна творба „Илиада“, в която описва действията на гърците, скрити в „Троянския кон“...

Това са илюзии!!!

По-добре да се подготвим да посрещнем пришълците с: „Добре дошли“, „Дзе-Дзе“, „Сабалорусум комшу“, „Уелкъм“, „Буенос авенидос“, „Биен веню“, „Добро пожаловать“, „Лепо сте долазили“, „Ни-кхай“, „Бине авенит“...

Политически игри и заиграване със... съдбите на...

Ще се опитам да ви представя тема, която ми се струва важна, свързана с идеи за развитието на политически аспекти на нашия глобализиращ се свят на фона на играта „има-нема“ със съдбите на милиони хора, т.нар. мигранти.

Правя го в качеството си на академичен човек, в когото са залегнали дълбоки чувства за хуманизъм и за стремеж към правдата.

Като обикновен човек, който винаги остро се е възмущавал от игрите – били те глобални, локални, ведомствени, фамилни или лични, когато на карта се поставя човешкото достойнство на отделния индивид, притиснат от обстоятелствата в ъгъла. Поставен в безпомощно и унизително състояние на гавра с неговото човешко достойнство.

Особено жестоко се прояви този феномен със стотиците хиляди мигранти, подлъгани от политическите елити в Европа и впоследствие измамени.

Хора, бягащи от ужасите на войните, от мизерията, от несигурния живот, търсеци нов дом за своите деца.

Върху които се нахвърлиха като лешояди.

Върху които се извършиха чудовищни престъпления, останали ненаказани. Защото силните никога не грешат.

Върху които и с помощта на които държави и политици натрупаха огромни дивиденди. Бяха изстреляни в орбитата на обществения живот фашизоидни елементи – под претекст защита на националната сигурност и икономика...

Разиграха се срамни пазарлъци в XXI в., присъщи за робовладелския строй и за държави, заклеяени от трибунали – за подбор и селекция на добрите и лошите мигранти...

На фона на тази гротескна картина нашият политически елит се опитваше неуверено, поради липса на национално отговорно чувство и заради раболепничене, да следва сякмо своите епигони – от „евала“ до „разпни ги“ – за мигрантите.

Всичко това става на фона на насаждане на античовешки морал от „демократичния“ свят!!!

Което говори за егоизъм и недостатъци или по-точно за това, че човечеството се развива в технологичен план, но не и в нервнофункционален и най-вече в морален!!! За липсата на състрадание, което е манипулирано чувство, неприсъщо на толерантността на българина!

Днес политолози, социолози и други започват все по-упорито да заявяват в публичното пространство, че новото пренареждане на световното общество и на неговия порядък е започнало. То се изразява в редица вектори и посоки. В основата на тази метаморфоза стоят технологичните изменения в нашия свят, които трансформират из основи човешкото битие, нагласи, реакции, глобални и локални политически процеси, психика, икономика, поведение и т.н. Те формират неочаквани явления и проблемни области, носители на активен положителен и отрицателен заряд. Трудни са за предсказване поради бързото и експоненциално нас-

лагване на нови явления, знаниеви ресурси, информация, негативни наслагвания и други феномени. Част от тях не се поддават на анализ на познатите методи за изследване на процесите и на случващото се около нас. Те не се побират в рамките на екстраполиране на процесите и явленията, с цел предсказване и решаване на нови явления. Необходим е нов апарат за достигане до „ядрените зависимости“.

За част от съвременните проблеми се сочи т.нар. преселение на народите, чиято вълна се отприщи и взема колосални измерения, особено в последните 2–3 години.^{5,6} Катализатор за това са преди всичко военните конфликти, предизвикани, според мен, изкуствено от цивилизования свят в износ на „цивилизационни норми“.^{7,8} В рамките на тази деликатна материя светът трябва да намери решение на тези изненадващи феномени:

- преместването на огромни популации от индивиди;
- адаптирането на мигрантите към устоите и културата на местното население;
- успокояването на локалните общности за намиране на добри модели за съжителството с „пришълците“.^{9,10}

За всичко това е нужно и сериозно технологично време. Ще минат години, докато се намерят общите допирни точки, които да хомогенизират различните групи от хора. Докато свикнат да мислят като представители на една диаспора. Това ще бъде и време на конфликти, на взаимна подозрителност, на постепенно налагане на подходите за толерантност и на завоюване на доверие.

Всичко това създава чувство у хората, че светът става все по-неуправляем. Сякаш пуснат на автопилот. Въпреки желанието и нескончаемите, защо не и отчаяни жестове и действия на политиците и на „пилотите и на диспечерите“, гравитиращи около тях, въввлечени в пилотската кабина и в кулите за управление да нормализират полета...

Оказва се обаче че това става все по-трудно! Защо?!

Защото, по моето скромно мнение, днес светът е объркан и забързан. Той при-

⁵ **Василев**, Б. Бежанците, Балканите, медиите. доклад пред Националната конференция „Медии и комуникации без граници. Бежанците“, УНСС, София, 30 март 2016 г. 12 с. (Ръкопис.); **Чуков**, В. Бежанците. история, развитие и съвременни особености. доклад пред Националната конференция „Медии и комуникации без граници. Бежанците“, УНСС, София, 30 март 2016 г. 15 с. (Ръкопис.)

⁶ Вж. *Бележки* № 1 и 2.

⁷ **Василев**, Б. Цит. съч.; **Сакс**, Дж. САЩ създадоха бежанската криза, сега трябва да я решат. – В: *Vesti* [онлайн]. [прегледан 11.03.2016]. <https://vesti.bg/temi-v-razvitiie/tema-bezhancite-ot-siriia/saks-sasht-syzdadoha-bezhanskata-kriza-6051227>; **Чуков**, В. Цит. съч.

⁸ Вж. *Бележки* № 1, 2, 3, 4.

⁹ **Василев**, Б. Цит. съч.; **Димчев**, А. Глобална информационна инфраструктура. роля и мисия на библиотеките в променящия се свят. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2014. 480 с.; **Директорът** на Библиотека „Александрина“ изнесе публична лекция в Софийския университет. – В: *Софийски университет*. [онлайн]. [прегледан 26.12.2016]. https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/novini/novini_i_s_bitiya/direktor_t_na_biblioteka_aleksandrina_iznese_publichna_lekciya_v_sofijskiya_universitet; **Сакс**, Дж. Цит. съч.; **Gaiman**, N. Reading an obligation. – В: Neal Gaiman. // *The Reading Agency*, 14 окт. 2013. [онлайн]. [прегледан 26.12.2016]. <https://readingagency.org.uk/news/blog/neil-gaiman-lecture-in-full.html> (Лекцията на Нийл Геймън пред Агенцията за четенето, изнесена на 14 окт. 2013 г. в Барбикан център, Лондон. Годишните лекционни серии на Агенцията за четене стартират през 2012 г. като платформа за водещи писатели и мислители, които да споделят предизвикателни идеи за четенето и библиотеките.)

¹⁰ Вж. *Бележки* № 1, 2, 3, 4.

тежава институции (дори прекалено много), но не разполага с лостовете за бърза реакция.

Притъпени са, мудно работят и със скърцане елероните на „политическите машини“. Последните са свикнали да действат на бавна скорост. Да получават овации, където и да кацнат. Да живеят в темпове, които нарушават логиката на времето и на събитията, само и само да запазят своите елити – далеч от отминаването на тяхната епоха и поставянето им в музея на славата (или с друг знак). Около тях са формирани разнообразни страти от клакьори, „днешните преторианци“ с белите якички, които са безпомощни без активните протекции на властимащите. Които чувстват страх от нарушаването на статуквото. Еднакво стряскащ и двете прослойки. Защото, както се изрази Греъм Уотсън (лидер на най-голямата политическа сила в Европейския парламент преди около 12 години) на среща със студенти от Софийския университет: „Тъй като бях деквалифициран в моята област, единствената работа, с която можех да си изкарвам хляба, бе и се яви политическата ми кариера“.

Струва ми се, че днес нормализацията на полета в нашия свят трябва да стъпи на традиционализма и на новите реалности и на поколения – X, Y, Z... (Последните владеят лостовете на технологиите, имат запазено чувство за справедливост, което означава, че скоро ще трябва да поемат в свои ръце управлението на нашия и проекциите към бъдещия ни свят.)

Какви са тези реалности и зависимости:

- широко включване на експертното и гражданското начало в политическите процеси и при определяне на дневния ред на хората;

- активизиране и привличане участието на представители на младите поколения в решаването на проблемните области, свързани с технологичните проявления, както и при определяне еволюцията и бъдещето развитие на процесите и на глобалните изменения;

- засилване ролята на традиционни организации, доказали се като носители и спомагачи за формиране и възпитаване на ценности, образованост и налагане на високи културни образци;

- адаптиране на различните прослойки в обществото към възприетите образци и норми на поведение.

Позиции и тенденции, които са познати.

За съжаление, поради политически и финансови причини и демагогии, както и предвид определени характерологични феномени, те не се използват и прилагат достатъчно активно? Въпросите не опират до пари. Те са свързани с разумни политики и отказване от определени привилегии. В името на по-доброто и обозримо бъдеще!!!

Който заложи на тях, той ще изтегли печелившата карта, която ще го катапултира в новия космополитен свят.

В тази нелека и сложна игра от ключово значение са и си остават ИНСТИТУЦИИТЕ И ОБЩЕСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ, които ще имат най-важната роля в адаптацията на мигрантите.¹¹

¹¹ **Директорът** на Библиотека „Александрина“...; **Чуков**, В. Цит. съч.; **Dimchev**, A. *The Library. A Journey through Time...* – В: *A Collection of Works by Teaching Staff Members in The department of Libarry Science, Scientific Information and Cultural Policy*. Compiler A. Dimchev. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 2013, с. 61–98; **Dimchev**, A. *To Libraries, with Love. The Library-Information Policy of Bulgaria 1989–2013*. – В: *A*

Сред този лабиринт от организации неминуемо ще трябва да бъдат въввлечени и БИБЛИОТЕКИТЕ. Те са доказали убедително своята роля в подобни моменти. Процесите ще се развиват успешно за онези, които оценяват важноста на иницирането и провеждането на отговорни политики, както и на мащабно инвестиране в библиотечния сектор за:

- информационните ресурси и инфраструктури;
- внедряването и развитието на технологиите;
- развиването на съответните услуги и техники – за мигрантите.

И всичко това, вплетено в контекста за адаптирането и усъвършенстването на човешкия фактор.

Не бива да забравяме и факта, че независимо от заложените в международните документи хуманни и демократични принципи за разширяване на достъпа до информацията, светът е разделен на богати и на бедни на информационни ресурси и технологии държави. За съжаление ножицата продължава да се разтваря. Данните сочат, че високоразвитите страни притежават около 85% от информацията и ИКТ. Дори се формира понятието „информационен империализъм“. Усилия да бъдат преодолените технологичната изолация и разделението се опитва да направи компанията Facebook. По време на форума Mobile World Congress, провел се в началото на 2014 г. в Барселона, в своя доклад „Искаме да създадем свободен сигнал/тон за интернет“ (We Want to Create a Dial Tone for the Internet)¹² Марк Зукърбърг заяви идеята за нов проект, коментирайки плановете на компанията за бъдещето ѝ в мобилните комуникации: „Повечето хора по света нямат достъп до интернет. След като Facebook достигна постижението да свърже един милиард потребители, погледнахме назад и се замислихме как можем да променим останалия свят. Проектът ще се подпомогне от няколко световни партньори“.

Заставам зад тезата, че мисията и функциите на библиотеката определено се дефинират от обществените порядки и от очакванията към нея.¹³ Ролите, които тя е поемала, еволюират в различните времеви отрязъци. Те губят своята модерност при дадени обстоятелства, за да бъдат припознати в друг период или епоха, или да бъдат доразвивани в нов план. Времената се менят и самата идея за библиотеката, за нейните функции и място се поставят в различни периоди на преоценка. Новите технологии през последните две десетилетия оказват по-сериозно въздействие върху библиотеките, отколкото различните фактори на влияние в предишните столетия. В забързания свят, в който живеем, сме подтиквани да преосмисляме и значението на библиотеката. Това, което е важно днес, е идеята за нейната ценност за хората, за ролята и еволюцията ѝ.

Интересни примери за ролята на знанието в развиване на сътрудничеството и адаптирането на различни общности към него ни дава Нийл Геймън: „Преди няколко години за кратко се чуха гласове, които твърдяха, че живеем в постграмотен свят, в който способността да извличаш смисъл от писаното слово е по-скоро

Collection of Papers, Projects and Articles. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 2013, 288 с.; **Gaiman**, N. Цит. съч.

¹² **Zuckerberg**, M. We Want to Create a Dial Tone for the Internet. – В: *Mobile World Congress Keynote* in Barcelona, Spain, on Feb. 24, 2014. [онлайн]. [прегледан 26.12.2016]. <http://mashable.com/2014/02/24/mark-zuckerberg-mobile-world-congress-2>

¹³ **Dimchev**, A. The Library...; **Dimchev**, A. To Libraries...; **Gaiman**, N. Цит. съч.

излишна, обаче онези дни отминаха: думите са по-важни от всякога. Управляваме света с думи и докато светът се плъзга в мрежата, ние трябва да го следваме, да разбираме това, което четем. Хората, които не са в състояние да се разбират помежду си, не могат да обменят идеи, не могат да общуват...¹⁴.

Мястото на библиотеките и на библиотекарите в протичащите процеси?

Неотменна част от процесите, свързани с интеграцията на мигрантите, се отнасят и до библиотеките

Неслучайно се учудваме на криминалните хроники на медиите. Отсъствието на ценности се заместват от най-различни сурогати или субкултури – чалга; мафиотски уроци – как да станеш добрият; как да достигнеш до върховете, без да се трудиш; как да накажеш тези леваци – интелектуалците. Жълтините и голотата са днешните ни доминанти. Кой от нашите управленци влиза в библиотека? Може би има единици, но това не се поощрява. Не се коментира в медиите. Наскоро имаше посещения на евродепутати в библиотеките. Това събитие беше експонирано като откриване на магистрала. (Ние сме по-различни – одухотворени...)

Както бе отбелязано, НЕ по същия начин стоят нещата в модерния свят. Библиотеките са особено притегателно място. Те са място за образование, култура, свободно време, сигурно място за хората... Те са високо оценявани, защото помагат на различните групи в обществото... Неслучайно и логото на рекламния клип за библиотеките в ЕС гласи: „Библиотеките променят живота на хората към по-добро“.

Библиотеките и мигрантите

Сега се извисява тяхната роля особено с мигрантската криза. Това са естествени места, които да поемат част от напрежението. Където да се обучават тези огромни популации – от различни народи и култури. (Колкото и огромен натиск да има срещу политиките в тези страни, както се вижда, броят на мигрантите не намалява – драстично.¹⁵)

Политиките ще си затворят очите, защото в Европа идва свежа работна ръка. Това е бизнес. Това е и част от решението и може би скромното отмъщение срещу нашия егоизъм: да имаме по едно дете, или да не създаваме семейства...

Що се отнася до интеграцията, това не е лек процес. Хората имат опит с тези групи – те вярват в институциите.

В еволюционен план, ако разгледаме възхода на някои от „империите“ – Великобритания, Франция, Холандия – едва ли е нужно да се обяснява техният възход без мигрантите. Подобен е примерът с Германия.¹⁶ Разбира се, че в тях има проблеми с различията в културите и споделяните ценности, което води и до определени проблеми.

Нека да направим малък завой към нашата действителност:

– Да вземем за пример един панелен блок, в който и да е град у нас. Нима нямаме проблеми с една част от нашите съседи? Или те с нас? Много сме различни напоследък и озъбени, намръщени, озлобени... (Не можем да се познаем зад

¹⁴ Gaiman, N. Цит. съч.

¹⁵ Сакс, Дж. Цит. съч.; Чуков, В. Цит. съч.

¹⁶ Димчев, А. Глобална информационна...

образите и маските, които си поставяме, а защо?... Това не е нашият идеал, нито душевност.)

– Нека да си помислим и за нашите деца и близки зад граница. Къде те са срещнали топлина? В началото ни гледаха като ракови заболявания – като прокажени, като терористи! Връщаха ни, екстрадираха ни, подиграваха се с нас и чакаха „корупционни“ в посолствата – бяхме опасност за западните демокрации. Подбивахме цените на услугите – полските, румънските, българските „бачкатори“!!!

– Защо нашите студенти са приети добре като бригадири в САЩ? Защото внасят принадлеен продукт.

– Защо направихме нашето райско кътче не само отблъскващо за младата ни генерация, но и за мигрантите?

Пак към библиотеките

Връщам се към БИБЛИОТЕКИТЕ – тези оазиси на знанието и на хуманизма (по отношение на различните групи от хора).

Попитайте моите уважавани докторанти (доскорошни) – за проблемите на т.нар. ромска общност в България, както и на мигрантите в Холандия и други страни. От тях ще научите интересни неща за ролята на библиотеката за сближаването на общностите. И най-вече за прословутата интеграция към културните модели на съответния социум.

Да сте чули в Канада за напрежения между общностите (с изключение на традиционния сепаратизъм на провинция Квебек), а там живеят повече от 100 народности. Не защото канадското правителство решава въпросите посредством образователната интеграция. То отделя около 100 млн. к.д. за преводи за нуждите на библиотеките. Така например децата от Камерун, мигранти в Канада, които за първи път докосват сняг и които вече имат Дядо Мраз с шейните, научават за своя добър старец в Камерун, който също им носи подаръци. Или образът на нашенската Пепеляшка и нейният аналог в Индия, Австралия, Перу?... Така се чупят бариерите, отпадат наслоени предубеждения. Подобни политики са въведени в библиотеките в света, за който мечтаем.

Защо да не го правим?!

Библиотеките НИ дават сигурност!!! Те НИ правят независими хора, които определят своите съдбини. Те НИ дават и частица от своето богатство.

Изследвания, проведени в различни точки по света, сочат следните факти. Не богатите посещават библиотеките. Тяхната публика е от всеки един от нас – хора средна ръка, – най-важната част от обществото, млади хора, без особени доходи, студенти, бедни хора, отритнати от обществото, аутсайдери, малцинствени групи... Индивиди, които търсят и се стремят към по-добро бъдеще за себе си и за своите деца. Които бягат от асоциални контакти и прояви, дори да намерят топлинка в привлекателните кътчета на библиотеката. Креативните хора!¹⁷

Други анализи, свързани със здравословния статус на хората, сочат интересни сведения. Обикновено около 80–85% от хората, преди да посетят лекар, се консултират с литературата или със сайтовете в библиотеките.

Да зачеквам ли темата за свободата на информацията? Един факт от демо-

¹⁷ Димчев, А. Глобална информационна...

кратичността на САЩ. След 11 септември беше приет т.нар. „Патриотичен акт“, с който бяха нарушени Конституцията и около 400 закона в тази велика страна. Документ, който едва миналата година бе отменен в голямата са част. Библиотеки-те даваха точна, достоверна и неочветена с идеологеми информация и за нахлуването на страни от НАТО в Ирак. Публиката в САЩ, Англия и други страни разбра за измислените биологични арсенали от независимия източник на информация – БИБЛИОТЕКИТЕ.¹⁸

Наскоро немското правителство прие план за интеграцията на мигрантите. Съгласно този план те ще трябва до три години да се адаптират, да докажат или да натрупат умения и квалификация и да започнат работа. В тази стратегия роля би трябвало да бъде отредена и на библиотеките. Очакванията са и за други държави, които нямат разработени подобни цялостни концепции, също да създадат. В това отношение бих желал да посоча отново ролята, която се отрежда на библиотеките и на отделни форми, които предлагат за адаптация на мигрантите. Така например в скандинавските страни, по-специално във Финландия, въпросите се решават много сполучливо. За илюстрация бих посочил следната политика. При натрупване на критичен минимум от чужденци, които търсят препитание или убежище, държавата е длъжна да им осигури библиотечно обслужване на техния език. Това става посредством натрупване на книжни фондове в съответните библиотеки, или чрез уебсайтове... Във Великобритания публичните библиотеки използват разнообразни форми. Още от ранно детство за подрастващите и техните родители са въведени методи за сближаване и за преодоляване на различията. В основата залягат игрови подходи и др. Много активно разпространение в държавите от ЕС придобиват форми за предлагане на: езикови курсове; курсове за ограмотвяване; квалификация, правни и финансови познания; информационна култура; странознание, знания за родината на чужденците и други полезни умения и компетенции за мигрантите.¹⁹ Използват се основно три метода – присъствен, мобилен (посредством библиобуси) и в дистанционна форма (онлайн).

Защо Марк Зукърбърг, Бил Гейтс и много, много щедри благодетели се целят в БИБЛИОТЕКИТЕ и ги подпомагат? Независимо че владеят технологиите и знаят, че бъдещето е на електронните ресурси. Защото:

– Това се хора, които имат идеална представа за развитието на глобалните процеси, на света.

– Които могат да повлияят с една дума, за да се намалят или да се спрат субсидиите за „старите госпожи“ – библиотеките. Да се прехвърлят средствата към високотехнологичните компании, центрове, университетите и организации.

– Те НЕ го правят, защото знаят, че така ще открият огромна ниша в живота на хората.

– Ще обезкървят и лишат милиарди хора от артериите на знанието, от тези малки, но така важни капилляри в различни точки на света, в нашето, вашето, тяхното нанесено местенце, град, село, паланка, махала.

– Ще нарушат комуникациите, дори в чисто човешки план. Желанието на хората да се срещат и да общуват са неща, които ни отличават от други същества на майката Земя.

¹⁸ Димчев, А. Глобална информационна...

¹⁹ Пак там.

– Те познават силата на библиотеките. Те знаят и за техните проблеми. Дали се радват на последните, или изчакват да се промени статуквото в полза на големите и силните. Не вярвам да удължават агонията на тази хилядолетна институция. Напротив, ПОМАГАТ.

– Защото знаят и много ЗА библиотеките, и още по-прекрасно ЗА посветените библиотекарите, които работят в тях.

Защото библиотеките и хората, които се трудят в тях, са сред тези, които осмислят нашия живот – надявам се и твоя, и на милионите потребители. Те не са шумни в своите искания. Те творят. Те се отнасят с любов към своята, често пъти подценявана, но толкова важна за нашето човечество и за развитието ни професия – в днешния глобален мир, в който информацията и знанието имат определящи роли.²⁰ Те са част от онези дълбокомислещи и отговорни хуманисти, които ни превеждат от един цивилизационен пласт в друг, от една епоха в друга, от една технологична революция и среда в нова, без да има сътресения за нашия духовен свят. Те са професионалистите, които владеят богатството, наречено знание, и лостове за неговото съхранение и управление. Те са сред институциите, които играят сериозна роля при формиране на мисленето, настроенията, политическата ориентация на хора и на държави. Колкото и странно да прозвучи следната теза за определен кръг читатели: те имат мисия. Предстои им да ни водят в бъдещето, да преодоляват неизвестността, да нормализират, съвместяват и да екстраполират процесите в областта на: традиционни документи; видео и вербални трансмисии; мобилни комуникации; трансформации на образи и тестове; общуването на потребителите във виртуалния и реалния порядък; неочаквани обрати в обработването, съхранението, ползването на информацията както в нейните ескалиращи производни – глобални и локални киберпроявления.

Библиотеките и библиотекарите заслужават нашата подкрепа именно заради това!²¹ Те променят живота на хората към по-добри перспективи. Особено ценни те са днес в сближаването на различните култури, знания, етноси и ценности. Ако не заработи този модел на институциите, в т.ч. и на библиотеките, светът ще продължава да се лута, да има нескончаеми конфликти, които ще генерират нови и нови вълни на преселници. Ще продължаваме да не се познаваме, ние, жителите на нашата планета, въпреки че живеем и сме възприели глобалния път и модел за развитие.

Шансовете на българските библиотеки

Ако се насочим към ситуацията с библиотеките в нашата страна – не можем да бъдем оптимисти за бъдещето.²² Не само по отношение на интеграционните процеси на мигранти, пребиваващи в страната, но и в национален план. Неблагополучията в библиотечния сектор рефлектират и се отразяват пагубно върху процесите на развитие на българския народ и държава. Не бива да се смята това за реплика, чрез която се преувеличава или прекомерно извисява ролята на библиотеките. Необходимо е държавата да поеме своята роля по отношение на политиките за развитие на библиотеките.

²⁰ Dimchev, A. To Libraries...

²¹ Пак там; Gaiman, N. Цит. съч.

²² Димчев, А. Глобална информационна...; Dimchev, A. The Library...; Dimchev, A. To Libraries...

В последните години международни организации (като ООН и др.) вменяват на правителствата въпросите за важноста на библиотечно-информационния сектор и за отговорността им към него. В техните документи се настоява и препоръчва разработването на национално отговорни програми за сектора, като неотменна част от развитието на икономиката и на обществените процеси.²³ Тези изводи се налагат в условията на социум, функциониращ в икономика на знанието. В силно развитите държави библиотечно-информационният сектор се оценява и възприема като елемент от системата за националната сигурност и гаранция за перспективата на обществото, както и за активно влияние в международен план в културен, научен, политически и други аспекти.

Заклучение

От нас зависи много, за да изпълним с нов живот и идеи тези чудесни организации. На сегашния етап, освен с ценните документи, които съхраняват и предоставят на широките и многолики публики, наред с дигитализацията на своите съкровища и знаниеви ресурси, **БИБЛИОТЕКИТЕ** имат да изпълняват и няколко базови задачи за нашата цивилизация:

– Да участват в подпомагане и адаптация на мигрантите и да успокоят народите във връзка с т.нар. велико преселение.

– Да спомогнат за нормалното протичане на процесите, свързани с образователните политики, квалификацията и преквалификацията на огромни маси от хора.

– Да работят за преодоляване на предразсъдъците в различните групи от населението, вторачили се една в друга.

– Да спомагат за превъзможване на технологичното неравенство.

– Да работят за формиране на хомогенно общество от грамотни хора и от мислещи индивиди.

– Да работят за създаване на навици за труд в населението, като особено внимание да се обръща върху социалните и бизнес аспектите в това отношение...

Или ако се обърнем към наследството на Карнеги в неговата ненадмината и досега дарителска идеология, която той споделя в книгата си „Философия на богатството“, библиотеките са хуманистично средище за даване на възможности – особено на хора, които не са имали шанс да се родят в нормални условия, среда или семейство... Неслучайно Карнеги дава средства за създаването и подкрепата на около 2000 библиотеки в САЩ и в различни точки на света.

В днешното разделно време за човечеството библиотеките имат и доказват своето заслужено място – да помагат на хората, – обогатени с много нови функции съвременна мисия!!!

Ще ми се да завърша с думите на директора на Александрийската библиотека, произнесени в аулата на Софийския университет при неговото гостуване през февруари 2016 г.²⁴ В своята академична лекция, озаглавена „Седемте колони на революцията на знанието“, д-р Исмаил Серагелдин обърна сериозно внимание на бързо променящия се свят и разгледа различни аспекти на глобализацията. По

²³ Димчев, А. Глобална информационна...; Dimchev, A. The Library...; Dimchev, A. To Libraries...

²⁴ Директорът на Библиотека „Александрина“...

думите му някои от по-дълбинните въпроси по темата са как създаваме това ново глобално общество, как хомогенизираме нашите култури и как допускаме плурализъм. Според него ние сме свидетели на едно ново узаконяване на различията, които са навсякъде около нас и са видими повече от всякога...

Всичко споделено дотук ме кара да мисля, че там, където библиотеките се negliжират – обществата, институциите и хората нямат бъдеще. Повярвайте ми.

Бележка № 1

Според проф. Владимир Чуков в момента Европа е обект на най-силния бежански поток след Втората световна война. Първите две вълни са емиграционни, тъй като причините са икономически, а не политически. Първата вълна е от средата на 50-те години на миналия век. Икономиките на западноевропейските страни се нуждаят от евтина работна ръка. Те я намират в съседните региони, в Северна Африка и в Западна Азия. Източна Европа остава зад желязната завеса. Основният реципиент е Германия, а основният изпращач – Турция. В своята кулминация потокът достига около 625 000 души. Причината за въпросната миграционна вълна има и психологически генезис. Все още резонансът от Втората световна вълна не е отшумял и поради тази особеност именно ФРГ е най-големият реципиент. Дори други западни държави с по-нисък стандарт са изпращачи, а именно Италия, Португалия и Испания. Втората вълна е след падането на желязната завеса. Емигрантите са носители предимно на сходна ценностна система, което прави тяхната интеграция изключително бърза. Според изследване на немски научен институт именно източноевропейците притежават най-висок процент на интегрираност в сравнение с другите групи, а именно – африканци и турци (пристигнали в Германия преди три десетилетия). Става въпрос за около 650 000 души. Тогава обаче ЕС е вече 15-членен и бремето е поделено.

Настоящата вълна (третата) е най-нежеланата, тъй като тя се заражда като нежелана и недопустима. Огромният човешки поток се заявява като кандидат-бежански, а не като имигрантски, какъвто е де факто. Според данни на Евростат през август на 2015 г. сирийските бежанци в Гърция са едва 23%. Сред огромния поток има граждани на Африка, Азия, в т.ч. и от Западните Балкани, Русия и Украйна. За 2015 г. подадените молби за бежански статут в Европа са 1 250 000 и това е рекорд в историята на Европа. 35% от тях са за Германия, или това е увеличение със 125% в сравнение с 2014 г. Тогава са подали молби 562 000 души за бежански статут за целия ЕС. Общият брой на сирийците е 362 775, което представлява 29% за целия ЕС. На второ място са афганистанците със 178 000, или 14%, а на трето място са иракчаните със 121 000 души, или 10%. Общо трите групи представляват едва 53%. Така, както и през 2014 г., Германия е най-желаната крайна дестинация. За статут в нея са подали молби 441 000 души, което е 35,2% от общия поток. На второ място е Унгария със 174 000 молби, или 14%. Тя обаче не е крайна дестинация, а просто унгарските власти са много дисциплинирани. На трето място е Швеция със 156 000 молби, или 12,5%. Франция е получила над 70 000 молби, т.е. малко над 5%, Великобритания – 38 000, което прави над 3%, а Гърция – едва 11 370 молби, или по-малко от 1%.

Важен критерий за мигрантите и за тяхната адаптация е образователният. Социологическите изследвания дават противоречиви или поне непълни данни.

Според изследвания, цитирани от вестник „Хюриет“, около 50% от бежанците в Германия имат висше образование. В същото време едва 2% от намиращите се на турска територия са „квалифицирани работници“. Противоречиви са данните за България. В края на 2015 г. бяха обявени, че едва 7% от сирийците, търсещи убежище у нас, имат висше образование. През януари 2016 г. процентът падна на 4%. Прави впечатление, че по-образованите търсят за крайна дестинация Германия и скандинавските страни. За България структурата на миграционния поток се променя. Увеличават се значително гражданите на Афганистан и Ирак, които са преди всичко икономически мигранти. Според полицейски доклад задържаните граждани на Сирия през 2015 г. съставляват едва 15% от общия брой, на Афганистан – 30%, на Ирак – 52%, друга националност – 3%. Според статистиката тревожен е профилът на влизащите в България – над 50% са мъже на възраст между 18–34 години, като над 1/3 от тях са иракчани. 24% са без образование, 31% са с начално, 23% – с основно и 2% със средно образование. Остават 20%, които най-вероятно не влизат в полето на изследователите статистици, а и не са завършили висше образование. Освен това в нашата страна доминиращата група е от североизточните сирийски провинции Хасаке и Дейрезор и повечето са кюрди. С това е видно, че става въпрос за сирийската периферия, а не за големи градове като Дамаск, Халеб и Хомс. Принципът на придвижване е периферия към периферия и център към център.

Бележка № 2

Ще цитирам уводните и заключителните думи на Бойко Василев в доклада му „Бежанците, Балканите, медиите“ пред Националната конференция в УНСС на тема: „Медии и комуникации без граници. Бежанците“:

„Балканите се страхуват от бежанците. И в този страх балканските медии намериха своя нов консенсус. Но вместо да хвърлим камък и да обвиним когото и да било, нека да опитаме да отговорим на най-трудния от въпросите: „Защо?“. Тогава ще ни бъде доста по-лесно да вземем решенията за бъдещето...

...Отново старият сблъсък – локалните лидери на мнение се изживяват като глобални и локални дисиденти. Така черпят двойна легитимност: те са едновременно радикални бунтари и масови любимци; те хем са на контра, хем са по течението.

...Всяка стратегия за заселване на големи бежански маси на Балканите е обречена на масово отхвърляне и провал. Ключово е институционалното укрепване на балканските страни: правосъдие, ред, администрация, медии. Само силни държави и общества могат да влязат в истински, отговорен разговор за ценности. Балканите имат нужда от истории на успеха; на западния тип успех: свобода, благоденствие – и след това търпимост. Демократичното, справедливо и трайно решаване на проблема с местния „чужд“ (малцинства, роми) трябва да предхожда решаването на проблема с „чуждия“ „чужд“ – бежанците и мигрантите. Иначе провалите са неизбежни. Само така ще се обърне традицията от миналото. Да не се ядосваме на последствията, а да лекуваме причините. Конкретната медийна истерия е следствие; нездравословната медийна среда е причина. Зад нея стои още по-дълбока причина – нестабилни институции и липса на справедливост. Осмисляне на въпроса за периферията: Що е то да си периферия на Европа? Консу-

мираш ли предимствата ѝ, или само недостатъците? По време на студената война в границите се инвестираше – вижте двете Германия, Турция, Гърция, Южна Корея. Днес обаче стигаме едва дотам, да обвиняваме границата, че е граница. А това не стига...“

Бележка № 3

Джефри Сакс: САЩ създадоха бежанската криза, сега трябва да я решат. Преговорите с Турция, смята икономистът, не са начин за разрешаване на проблема. САЩ носят основна вина за бежанската криза, която бе предизвикана от войната в Сирия, където САЩ също играят водеща роля, смята известният икономист и професор в Колумбийския университет Джефри Сакс. Поради тази причина Вашингтон сега трябва да допринесе повече за решаването на тази криза. Според Сакс САЩ трябва да прекратят войната в Сирия, а след това да помогнат за разрешаването на бежанската криза, което включва прием на повече бежанци, отколкото са приели досега. „Свалянето на Асад бе иницирано от САЩ, финансирано от Саудитска Арабия и подпомогнато от Турция“, сочи Сакс. Според него САЩ са водели провалена политика, а последствията от опитите за свалянето на Асад са ужасяващи. „Това е още един пример, че не е никак добра идея със сила отвън да се правят опити за промяна на управлението в друга държава“, подчертава американският икономист, който разкритикува и поведението на Европейския съюз в бежанската криза.

Бележка № 4

Призив към ректора на СУ и към други организации – за мигрантите... „БНР, 21.09.2015 г. Проф. **Александър Димчев** от Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ написа открито писмо за бежанците, в което призовава Университетът да бъде пример за хуманно отношение на обществото. В него той дава конкретни идеи как мигрантите да станат част от нашия живот.“²⁵ „Основната част от проблема е, че хората, които идват тук, са мразени и се страхуват да покажат своята същност. Написах писмо срещу колеги от БАН и други институции, които са се обявили срещу пристигането на големи групи от хора. Те ги определят като заплаха за християнството и цивилизацията. За мен миграцията е нормално явление, предизвикано от геополитически фактори. Това обаче няма да предизвика сериозен разрыв, ако Европа се обедини и намери стратегия как да бъдат разпределени тези хора. Тези хора трябва да бъдат интегрирани.“ Това каза за „Хоризонт“ в предаването „Преди всички“ проф. Димчев на 22.09.2015 г. в 09:52 ч. Той обясни, че има колеги, които подкрепят идеята, и такива, които са против: „Аз смятам, че Софийският университет е мощна организация, която, ако даде пример в обществото, можем да излезем частично от тази бежанска криза. Могат да бъдат поканени представители на бежанците и да им се покаже, че нямаме негативно отношение към тях, както и предложение на МОН за приемане на бежанци във висшите училища“...

²⁵ В открито писмо проф. Димчев призова СУ да бъде пример за хуманно отношение към бежанците. [онлайн]. [прегледан 28.12.2016]. <http://bnr.bg/post/100604548/v-otkrito-pismo-prof-daimchev-prizova-su-da-bade-primer-za-humanno-otnoshenie-kam-bejancite>
Цялото интервю може да се чуе в звуковия файл.